

УДК: 316.4:930.85

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-282-3-7

ГАГАЛЮК О. І.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

У статті розкрито історичні передумови та особливості організації адміністративно-територіальної реформи. Виявлено проблеми державного управління цими процесами в умовах посттоталітарного суспільства. Наголошується, що в центрі діяльності будь-якої політичної системи має залишатися людина і її потреби, від якої залежить розвиток, зростання, добробут народу. Наведено історичний приклад, до яких негативних наслідків призводить недотримання цієї парадигми на прикладі колишнього СРСР. За результатами соціологічних досліджень, наявними публікаціями наведено конкретні приклади прорахунків у розвитку держави. Означено їх спадковість та взаємозв'язок з ефективністю державного управління розвитком суспільства. Наведено окремі моменти управління в розрізі позитивних та негативних досягнень. Проаналізовано їх причинно-наслідковий зв'язок від початку незалежності до сьогодення. Розглянуто характер та масштаби прорахунків. Описано проблему низької відповідальності або її відсутності у більшості українських управлінців державного масштабу, політиків та громадських діячів. Запропоновано принципи, які спроєктувавши на будь-яку галузь національної економіки дозволить, посилити відповідальність та таким чином забезпечити відповідну ефективність як адміністративно-територіальної реформи так і управління національною економікою загалом. Розглянуто окремі чинники впливу на реформування, які сприятимуть ефективній роботі управлінців. Рекомендовано підтримати концепт відповідальності за її результати від керівника підприємства до керівника державного рівня. Адже відсутність відповідальності за результати управління породжує зловживання на різних рівнях. Виявлено чинники, які впливають на покращення характеристик успішного керівника володіючи якими кожен зможе сформувати сприятливий клімат як для своїх працівників так і у державі загалом. Запропоновано розробити відповідні організаційно-економічні механізми активізації адміністративно-територіальної реформи та формування добровільних об'єднань територіальних громад.

Ключові слова: адміністративно-територіальна реформа, добровільне об'єднання територіальних громад, управління, ідеологія, посттоталітарне суспільство, керівник, менеджер, ефективність, підприємство.

НАГАЛІУК О.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

FEATURES OF THE ORGANIZATION AND HISTORICAL PREREQUISITES OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM IN UKRAINE

The article reveals the historical preconditions and features of the organization of administrative-territorial reform. The problems of state management of these processes in the conditions of post-totalitarian society are revealed. It is emphasized that the center of activity of any political system should remain the person and his needs on which development, growth, well-being of the people depends. A historical example is given of the negative consequences of non-compliance with this paradigm on the example of the former USSR. According to the results of sociological research, the available publications provide specific examples of miscalculations in the development of the state. Their heredity and relationship with the effectiveness of public administration of society are identified. Some moments of management in the context of positive and negative achievements are given. Their causal relationship from the beginning of independence to the present is analyzed. The nature and scale of miscalculations are considered. The problem of low responsibility or its absence in the majority of Ukrainian state-level managers, politicians and public figures is described. The principles which, having projected on any branch of national economy will allow, to strengthen responsibility and thus to provide corresponding efficiency of both administrative-territorial reform and management of national economy as a whole are offered. Some factors influencing the reform, which will contribute to the effective work of managers, are considered. It is recommended to support the concept of responsibility for its results from the head of the enterprise to the head of the state level. After all, the lack of responsibility for the results of management creates abuse at various levels. Factors that influence the improvement of the characteristics of a successful leader, identifying which everyone will be able to create a favorable climate for their employees and in the country as a whole, have been identified. It is proposed to develop appropriate organizational and economic mechanisms to intensify administrative and territorial reform and the formation of voluntary associations of territorial communities.

Keywords: administrative-territorial reform, voluntary association of territorial communities, management, ideology, post-totalitarian society, leader, manager, efficiency, enterprise.

Постановка проблеми. Проблеми ефективності та розвитку державного управління економікою та економічними реформами в умовах розвитку Євроінтеграційних процесів, воєнного конфлікту на Сході та загострення кризових явищ набули виключної актуальності. Незважаючи на те, що в умовах посттоталітарного суспільства згадані проблеми у контексті розвитку державного управління є основою формування національної економічної політики і мають саме безпосереднє відношення як в керуючій так і в керованій системах, загалом визначають цілі та мету даного дослідження. Вивчення особливостей організації адміністративно-територіальної реформи пріоритетом у діяльності не стільки державного керівництва, як керівників суб'єктів господарювання. На місцях ефективність реформ досягається за рахунок досконалої власне організаційно-економічних механізмів, як основного чинника змін у сфері виробничих взаємовідносин. Ефективність державного управління, як правило, обмежується розробкою заходів та прийняттям бюрократичних рішень. На даний час, ця сфера залишається за полем впливу і зору власне державних інстанцій та наукових інституцій. Впровадження у цю сферу організаційно-економічних

механізмів підвищення ефективності адміністративно-територіальної реформи, в умовах посттоталітарного суспільства, вироблення рекомендацій з використання засобів і методів у цій сфері суспільного життя в умовах Європейських традицій, ринкової економіки є необхідним і вкрай важливим явищем, оскільки формує перспективи розвитку Національної економіки, посилює у працівників відчуття відповідальності за кінцеві результати реформ і т. ін. Власне ці та інші обставини обумовлюють актуальність та своєчасність теми статті.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням особливостей організації адміністративно-територіальної реформи та проблем державного управління цими процесами в умовах посттоталітарного суспільства у своїх працях займалися, як вітчизняні так і зарубіжні учені. Зокрема цій тематиці присвятили такі вчені як: Т. Чернишова [1], Н. Поліщук [2], В. Семененко [3], О. Пишненко [3], О. Тарасова [4], О. Апостолок [5], О. Бала [6], М. Дмитренко [7], В. Зеліч [8], В. Козлов [9], Р. Безсмертний [10], К. Федевич [11], О. Пагіря [12], С. Саханенко [13], М. Смольницька [14], В. Пересоляк [15], С. Радомський [15], М. Ступень [15], І. Топішко [16].

Що ж стосується ефективності державного управління реформуванням національної економіки та господарювання в умовах добровільного об'єднання територіальних громад то цією темою захоплюються колишні державні службовці В. Г. Яцуба, В. А. Яцюк [17,18], О. Я. Матвійшин [18], В. Олуйко [19], та в більшій мірі політологи, політехнологи, журналісти та експерти – аналітики серед них: О. Теплюк, О. Вербицький, М. Джигун. Є. Магда, М. Мельник, А. Малкіна, Д. Богатирьов, В. Ключок [20].

Багато фахівців сходяться в думці, що ефективність державного управління та організації адміністративно-територіальної реформи комплексна проблема, яка повинна об'єднувати науковців та практиків в визначенні та реалізації мети та завдань дослідження. Тим часом власне шляхи та організаційно-економічні механізми підвищення їх ефективності в умовах посттоталітарного суспільства, засоби і методи використання в цьому процесі акценту відповідальності залишилися за полем зору вітчизняних науковців і стали предметом численних дискусій громадських діячів та публіцистів. Це і обумовлює формулювання мети та завдань дослідження.

Мета та завдання статті. Отже, основною метою статті є вивчення особливостей організації адміністративно-територіальної реформи, виявлення проблем державного управління цими процесами в умовах посттоталітарного суспільства та вироблення організаційно-економічних механізмів успішної її реалізації. Найбільш загальний аналіз досягнень та прорахунків в управлінні державою обумовив необхідність пошуку шляхів та механізмів підвищення їх ефективності, визначення засобів і методів використання в цьому процесі акценту відповідальності за кінцеві результати управлінської діяльності. Завданнями є уточнення понять за темою дослідження, визначення акцентів та конкретизація теоретичних основ, вироблення рекомендацій з формування показників ефективності управління за рахунок означених чинників і т. ін.

Виклад основних положень статті. Інтегрування національної економіки в економіку Європейської співдружності насправді вимагає адміністративно-територіального реформування. Ці обставини обумовлюють потребу виявити причини виникнення застійних явищ у виробничому секторі економіки, техніко-економічні чинники впливу на організаційне забезпечення ефективного використання наявних засобів, трудових, матеріальних, цінкових, фінансових ресурсів у цій сфері суспільного виробництва.

Розробка заходів з формування принципів наприклад адміністративно-територіального реформування обумовлює систематизацію критеріїв та визначення показників господарсько-фінансової стійкості господарських формувань, суб'єктів господарювання; визначити вплив державної політики на розвиток та активізацію реформ; акцентувати проблематику та розробити конкретні пропозиції з удосконалення системи економічних методів управління техніко-економічними чинниками у реформаційній сфері, на різних рівнях управління включаючи формування добровільних територіальних об'єднань та суб'єктів господарювання [30].

При ефективному реформуванні, Україна за своїми ресурсними можливостями потенційно може стати найбагатшою державою світу бо володіє третинною найціннішого ресурсу планети, чорноземом. Справедливе та ефективне використання землі як найбільш гуманного, невичерпного, екологічно чистого, відновлювального ресурсу, та науково обґрунтоване ведення сільського господарства за повною – цикловою системою: вирощування сільгосппродукції – переробка сировини – реалізація, впровадження інноваційно-логістичних підходів, можуть, в короткий час, зробити українців найбагатшими у світі! [30].

В умовах вступу нашої держави асоційованим членом Європейського Союзу, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, ресурсний чинник може стати важелем поживлення соціально-економічних відносин, стабільності економіки, благополуччя українського народу і т. д. Тим часом за пройдений період Україна на відміну від інших держав посттоталітарного простору інерційно втратила багато можливостей, які криються в аграрному секторі економіки який повинен ефективно функціонувати в умовах територіальних громад. Як бачимо, на даний час адміністративно-територіальна реформа ще триває, (основні характеристики динаміки формування об'єднання територіальних громад в Україні станом на 10.07.2018 р., див. табл. 1) [29] проте необхідність її активізації та досягнення ефективності є не лише необхідним, а і цілком очевидним при умові акцентуації уваги власне на аграрних ресурсних можливостях.

Відомо, що діючий адміністративно-територіальний устрій ми отримали у спадок від СРСР [21]. Згадана адміністративна модель себе вичерпала, віджила і загалом показала свою економічну неефективність.

Таблиця 1.

**Основні характеристики динаміки формування
об'єднаних територіальних громад (ОТГ) (станом на 10.07.2018 р.)**

Область	Кількість ОТГ	Площа ОТГ, км ²		Перспективні плани, затвержені урядом		Кількість населення ОТГ, тис. осіб	
		всього	%	всього	%	всього	%
Вінницька	35	3974	15,0	57	38,0	251,9	16,0
Волинська	43	9173	45,5	74	92,0	297,9	28,7
Дніпропетровська	61	17163	53,8	90	97,6	483,4	15,0
Донецька	17	6382	36,2	39	98,0	284,2	16,7
Житомирська	48	17208	57,7	55	79,5	470,8	38,3
Закарпатська	6	616	4,8	0	0	71,2	5,7
Запорізька	48	16172	59,5	67	97,3	369,8	21,5
Івано-Франківська	26	2498	18,0	58	94,3	228,8	16,6
Київська	12	2614	9,3	29	54,3	154,4	8,8
Кіровоградська	18	3748	15,2	53	99,8	126,9	13,3
Луганська	13	5969	32,3	25	92,6	144,2	24,7
Львівська	36	3854	17,7	72	72,8	297,5	11,8
Миколаївська	32	9982	40,6	40	83,3	227,6	20,0
Одеська	28	9352	28,1	34	30,2	314,2	13,2
Полтавська	43	8027	27,9	54	45,5	285,5	20,2
Рівненська	28	5012	25,0	66	100,0	192,1	16,6
Сумська	31	8972	37,6	53	99,6	242,7	22,2
Тернопільська	42	5477	39,6	40	39,2	336,0	32,0
Харківська	16	4570	14,5	58	98,0	203,1	7,5
Херсонська	28	8214	28,9	49	90,0	201,8	19,3
Хмельницька	42	11373	55,1	53	88,7	475,2	37,3
Черкаська	31	4483	21,4	56	64,3	204,4	16,8
Чернівецька	31	3367	41,6	34	59,5	301,3	33,2
Чернігівська	38	16551	52,9	50	79,2	362,4	35,6
Разом по Україні	753	184754	33,1	1206	75,9	6527,4	18,5

Попри те, що на даний час є достатньо прихильників і противників адміністративно-територіальних реформаций, вони повинні у плановому порядку відбутись. На початку її проведення було багато скептиків, по при те вона виявилася ефективнішою, ніж діюча. Перший етап реформи, передбачає децентралізацію влади, що автоматично ставить під сумнів такі проміжні ланки владної вертикалі, як районні та обласні адміністрації [22], і їх повноваження передаються на нижчий рівень. Не дивлячись на те що адміністративно-територіальний перерозподіл більшістю населення в умовах війни категорично засуджується і оцінюється як провокаційно-зрадливий акт, він знову ж таки повинен відбутись, місцеве самоврядування отримає більші й ширші повноваження у межах своїх громад, а вирішення побутових насущних проблем буде виконуватися за наявних можливостей оперативніше. Тим більше, що досвід таких реформ був отриманий при проведенні його у країнах Європи, а саме Польщі, Чехії, Словаччині, Франції, Іспанії. Кожна з цих країн мала свої шляхи і терміни децентралізації. Для України показовим прикладом є Польща [15], оскільки так само, як і ми позбулася комуністичного впливу і подібного адміністративного поділу. Найперше, що варто зауважити, що для її проведення в Україні є окремі передумови, які так чи інакше переплітаються, серед них: історична; суспільно-політична; ідеологічна; адміністративна ін.

Їх не важко класифікувати і описати та ми це пропонуємо зробити в комплексі. Для глибшого розуміння сутності проведення адміністративно-територіальної реформи забезпечення її ефективності потрібно звернути увагу на найнижчу ланку, складову частину громади – українські села, які перебувають на межі вимирання, а можуть при відповідному сприянні держави, на умовах самозабезпечення успішно вирішувати свої соціогуманітарні питання, проблеми з благоустрою та ін.

Як відомо внаслідок радянського управління, по суті відбулася своєрідна окупація України з націоналізацією (розумій конфіскацією) земель у селян. Основними працедавцями у селах стали, так звані, колгоспи, на яких здебільшого і покладалося чи точніше «лежало» фінансування розвитку соціально – культурного життя сіл. Тим часом більшість колгоспів були фактично збитковими. Селяни, на рабських умовах, зобов'язані були працювати у колгоспах без можливості працевлаштування деінде.

Із здобуттям незалежності нашої держави, на початку 90-х років, руйнацією чи втратою економічних зв'язків, невизначеністю ситуації, початком роздержавлення, складнощами фінансування,

інфраструктура сіл була знищена, розкрадена, та зруйнована. Села залишилися на самовиживанні. Створення фермерських приватних господарств у межах 50 га [21] істотно ситуації не змінили. Оскільки фермерами здебільшого ставали колишні колгоспники, зокрема водії, трактористи та ін.. досвід яких обмежувався лише службовими або робочими обов'язками, і які не мали господарського досвіду та сучасної освіти, а ні у фінансах, а ні у управлінні очікувати ефективних результатів була справа даремна. «Доступні» банківські кредити ситуації не змінили, а навпаки загнали «новоспечених фермерів» у борги. Більшість з них, як і решта селян масово почали виїжджати на заробітки у країни Європи та США, щоб оплатити кредити взяті на придбання сільгосптехніки. Також були й такі, які досягли успіху і переросли у великі фермерські господарства та аграрні корпорації (на Тернопільщині ФГ «ГАДЗ», Агрохолдинг «МРІЯ», на Миколаївщині – ТОВ СП «НІБУЛОН» та багато інших). Багато з них орендували розпайовані землі (паї). Завдяки великим площам мінімізували витрати. Якщо проаналізувати тогочасну ситуацію, то знищення колгоспів – це була, мабуть, чи не найбільша помилка у тогочасному господарському реформуванні! Зокрема стан, у якому перебували ці аграрні підприємства були, із фізично та морально застарілою технікою. У порівнянні із закордонними аналогами взагалі ненадійною і некомфортною, із абсолютно нетехнологічним виробництвом. З таким жахливим станом вони не витримали б конкуренції. За аналітичними даними [24], на 1 % приросту продуктивності праці витрачалося понад 2 % приросту оновлення виробничих фондів. Їх необхідно було терміново модернізувати. Хто це мав зробити? До цих прорахунків ще й додалося роздержавлення або розпаювання, яке згодом було назване «чорною» приватизацією. З такими «успіхами» ми вступали в ринкову економіку, яка передбачає конкуренцію, а приватна власність – відповідальність. Ні до першого, а ні до другого суспільство в результаті відсутності ідеологічної парадигми було не готове.

Необхідно зауважити, що у не глибокій історії України (до 1918 року) існувала приватна власність та ринкові відносини. З окупацією більшовиками України, вся приватна власність де-факто була націоналізована і переходила в державну власність. У приватних власників насильно конфісковували землю і худобу та «здавали у колгоспи». Багатьох селян, які були землевласниками і розуміли, що таке приватна власність, не дуже тішила ідея колективного господарства, яку відчайдушно нав'язували більшовики. Цілком зрозуміло, що селянство не підтримувало політики колективізації, за що було покаране - усіх незгодних вивезли у Сибір. Все це подавалось під «соусом» боротьби з буржуазією, капіталізмом, розкуркуленням, націоналізмом і звільненням робочого класу, трудового народу від гніту поміщиків і т. д. Внаслідок 70 – ти років «дружньої окупації» України Радянським Союзом і постійних репресій, не згадуючи про голодомор 1932–1933 років, люди забули, що таке бути власником землі й мати хоч якусь приватну власність, адже селянина буквально з 16 років, з шкільної парти «прив'язували» до села. Селянин по своїй природі став безправним кріпаком, рабом радянської системи. Паспорт, як документ посвідчення особи ввели з 1923 року, а селянам дозволили видавати лише з 1973 р. Документ був доступний лише жителям промислових міст. А між іншим, СРСР існував уже більше 50 років. Це зумовило масову втечу селян у міста.

Разом з тим, про приватну власність, про свій омріяний клопоть землі, на якому можна бути собі господарем, сучасні молоді творці незалежності чули від своїх бабусь та дідусів. Це бажання, як не прикро, зіграло з ними злий жарт. Бо вони кинулись з одних крайнощів в інші. По суті, колгоспи, які створювались з 1928 року насильно за рахунок відібраних земель у 1920 – 1940 роках, з початком роздержавлення у 1990 роках могли стати для багатьох сіл рятувальним кругом, були буквально рознесені і роздані тим працівникам колгоспів, які не мали жодного, а ні юридичного, а ні морального права претендувати на ці землі. На відміну від Естонії, Литви і Латвії, як країн колишнього «совка» Україна не провела реституції (від лат. *restitutio* – відновлення в попередньому правовому, майновому стані бувшого власника або його спадкоємців, незаконно позбавленого своїх майнових прав). Як стверджує історик Климентій Федевич у своїй статті, проведена «прихватація» це «... яскравий приклад правового нігілізму та цинізму сучасної України проведеної Л. Кучмою». Україна в умовах незалежності залишилася пограбованою не лише радянським та нацистським режимами, а тепер ще й колишніми комуністичними функціонерами з допомогою «гопників» [25].

Також важливо зауважити, що жодна країна із колишнього СРСР, окрім вищеописаних країн не провела реституційних процедур. Можливо, що це було зроблено спеціально. Оскільки, на чолі цих країн стояли колишні комуністичні лідери, то цілком реально припустити, що не проведення реституції на початку 1990-х років могло бути цілком свідомим рішенням керованим із Москви, з метою повернення із небуття «імперії зла», в майбутньому, в колишніх межах. Реальним підтвердженням цієї гіпотези стала агресія РФ проти України, яка продовжується із 2014 року. Росія неодноразово показувала світові, що має на нашу державу свої агресивні плани. І ще до збройної агресії доводила це введенням різних економічних санкцій стосовно наших товарів. Як інакше пояснити те, що при розвалі СРСР, Росія задекларувала, що вона є його спадкоємиця. Спадкоємиця чого? Ймовірно, усього. Між іншим у всіх країн колишнього СРСР є день незалежності, а у них немає. У них просто день Росії.

На сьогодні досить важко уявити, яким чином можна було би провести повернення земель колишнім власникам або їх спадкоємцям, але зрозуміло, що воно було б необхідним. У селах, де багато мешканців проживають ще з діда – прадіда місцеві жителі знають де, що, скільки і кому належало. Безперечним є одне – потрібен механізм і процедура реституції, а потім вже й механізм про ринок землі.

Повертаючись до економічних показників виробництва в Україні за останні роки існування «імперії зла» вона відставала від розвинутих країни на 50 – 70 років. У кінці 1985 року рівень комп'ютеризації в СРСР порівняно із США відставав більше ніж у 100 разів. Насправді, в цьому немає нічого дивного, оскільки багатьох вчених, науковців та й інтелігенцію (розстріляне відродження) було знищено ще за Сталіна в період 1921–1953 роки. За даними проф. Р. Румеля [26] було знищено біля 52 млн осіб, а за даними О. Солженіцина біля 66 млн осіб. А багато наук в СРСР були визнані лженауками, зокрема генетика та педологія (розділ психології), а кібернетика до 1950-х років мала особливий статус як «буржуазна лженаука». Інші ж учені різними способами старалися емігрувати в США або куди-небудь, аби лише з СРСР. Зрозуміло, що «цінні уми» знаходили себе в розвинутих країнах і їм там створювалися максимальні умови для праці і розвитку. Як наслідок, радянська політична модель із побудови «світлого» соціалізму, а по факту тотальних репресій не могла забезпечити навіть товарів першої необхідності та особистої гігієни. Лише 5 із 1100 товарних груп були не дефіцитом. Внаслідок такої політики економіка виявилася не конкурентною, оскільки «країна рад» нічого конкурентоздатного для світового споживача не могла протиставити, окрім сировини, а ті хто міг зробити були або мертві, або репресовані, або втекли закордон. Хоча і в СРСР існувала «кар'єрна драбина» і у багатьох галузях економіки керівниками були професіонали, але скоріше особи угодні високому партійному начальству. Кожна нова ідея або була знищена в зародку або потребувала схвалення «з гори» некомпетентним або недолугим партійним начальством. СРСР за рівнем життя була на 77 місці [16]. Будь-яке покращення умов праці чи побуту сприймалося, як пособництво буржуазії, капіталістичному устрою. Кожна технічна новинка, обов'язково, мала відповідати ідеології комуністичного режиму.

До прикладу, така необхідна у побуті річ, як пральна машина-автомат в СРСР стала доступна для пересічного громадянина ближче до 1990 року, до розвалу СРСР. Хоч їх випуск, у звичному для нас компонуванні і конструкції налагодили ще у 1980 році, проте вони продавалися за валюту, як і все більш-менш придатної якості. Ціна, як правило, була в рази дешевша від оригіналів. Тут треба зауважити, що ці самі пральні машини, як і багато іншої різної побутової техніки (електробритви «Харків», аудіо магнітофони «Маяк», праски тощо) були дешевим плагіатом і виходили із запізненням в 5-10 років, коли попит в Європі на них був низький, а в СРСР подавалося як досягнення промисловості. Ринком збуту для цих товарів були країни соцтабору Болгарія, Польща, Угорщина, тодішня Чехословаччина. Насправді, навіть у цих товарах була ідеологічна складова, показуючи усьому «загниваючому Заходу», що СРСР теж може! Але насправді це була звичайна показуха, бо для пересічного громадянина, як вже описано вище, це було недоступно. Але якщо, дуже хотілося, то всюди треба було мати «блат» і знайомого на складі. За даними сайту [28] ціна такої «помічниці» була захмарною – 495 карбованців, при середній зарплаті радянського трударя – 80 крб. І між іншим, проблема була не так у грошах, як у дефіциті. Така радянська, соціалістично – дефіцитна економіка породила корупцію, яка протягом усього свого існування вимагала «блату» і успішно перейшла «жити» в умови незалежності.

Друга світова війна суттєво скоротила кількість чоловіків в УРСР у порівнянні з жінками, кількість яких складала 64 % станом на 1 січня 1945 року. Кількість працездатного населення до війни і після була 7,2 млн і 5,6 млн, відповідно. Жінки та матері змушені були оволодівати самими важкими чоловічими професіями (токаря, шахтар, комбайнер чи тракторист) задля виживання нащадків і родини. За тими ж даними, станом на 1944 рік жінки виконували біля 50 % усіх робіт на шахтах комбінату Ворошиловградвугілля (ДХК «Луганськвугілля»). У сільському господарстві також було укомплектовані з осіб жіночої статі різного віку, які складали більше 80 %. «Червона» влада всіляко мотивувала жіноцтво і підігрівала їх інтерес до праці, щоб компенсувати відсутність робочої сили. Чоловічі обов'язки були перекладені на плечі жінок. Комуністичний тоталітарний режим з українського народу зробив розумових інвалідів, моральних калік. Жінка у «країні рад» не могла займатись виключно звичними і природними для себе речами, як то догляд за домом, народженням і вихованням дітей, і не працювати, адже неодмінно зазнавала осуду з боку суспільства, яке негайно наносило тавро «ледарки», «барині», «білоручки» чи то «безробітної». Зараз таке цькування називають «булінг» або «тролінг».

Насправді, радянська влада обмежувала прояв будь-якої творчості (крім раціоналізаторства з доплатою 10 крб за раціоналізаторську пропозицію) та індивідуальності в усьому, як джерело вільнодумства і свободи, вважаючи, що це може нести загрозу «світлому» комуністичному майбутньому. Для того, щоб отримати підтримку наукової інтелігенції науковцям була встановлена заробітна плата на рівні партійних працівників. Перевага надавалася загальному «рос. *всеобщему добру*» над індивідуальними інтересами та ідеями. Будь-які особисті помилки чи проступки радянського громадянина, як то надмірне вживання алкоголю чи перелюб, неодмінно могли стати суспільним надбанням із загальним осудом на партійних чи робочих зібраннях колективу із занесенням в трудову книжку а то й звільненням. Така виховна групова терапія була звичним явищем для будь-яких зібрань. Приватне життя в СРСР ніколи не було приватним, а індивідуальність або особиста думка вважалася пороком. «Червона комуна» завдала найбільш непоправних втрат для українського народу, ніж будь-який інший окупаційний режим. Цей «левіафан» прийшов до тям і намагається підвестися. Але це не більше ніж, передсмертні конвульсії.

В реалізації адміністративно-територіальної реформи, при формуванні об'єднаних територіальних громад необхідно враховувати означені історичні передумови та особливості їх формування (Алгоритм та

засоби активізації адміністративно-територіальної реформи див. рис. 1). Згідно теорії трьох чинників, у створенні благ (товарів) територіальної громади приймають участь три чинники виробництва: праця, капітал (засоби виробництва) і земля. Ціною цих виробничих чинників є заробітна плата, процент (прибуток) і рента, які відповідно розподіляються між власниками чинників і робітниками, власниками засобів виробництва (капіталістами) і земельними власниками. Ціна названих чинників формує субстанцію (основу) вартості, яка у грошовому вираженні виступає, як ціна товару. Отже, певна тавтологія, або спроба вивести ціну з ціни, що притаманно теорії витрат виробництва, зберігається і в теорії трьох чинників виробництва. Але незважаючи на це, вона послужила основою багатьох наступних теорій ціноутворення, зокрема теорій граничної корисності і т.д., які варто враховувати при розробці організаційно-економічних механізмів реалізації адміністративно-територіальної реформи.

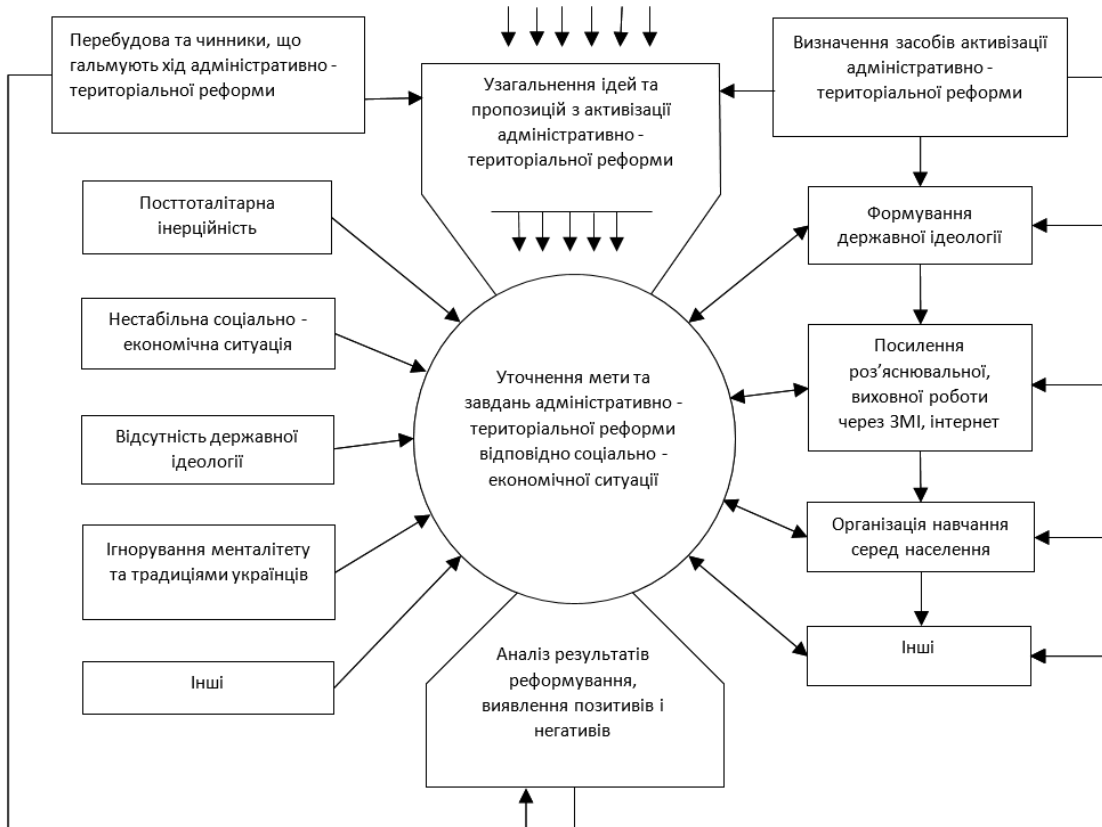

Рис. 1. Алгоритм та засоби активізації адміністративно – територіальної реформи

Теорії граничної корисності яка отримала широкий розвиток з 70-х років. Суть цих теорій зводиться до наступного:

- а) в процесі ринкової взаємодії попиту і пропозиції, що визначає рівень ринкових цін, вирішальне значення належить попиту;
- б) вартість розглядається як суб'єктивна категорія, результат оцінки індивідуумом споживчих благ в залежності від інтенсивності потреб і рідкості благ;
- в) суб'єктивна оцінка визначається, виходячи з граничної корисності останньої одиниці товару, що задовольняє дану потребу.

Отже, вирішальне значення надається сфері обігу, де вступають у взаємодію індивідуальні оцінки покупців і продавців. Виробництву відводиться другорядна роль [30].

При всій однобічності (утворення вартості лише у сфері обігу) теорії граничної корисності відіграли певну роль у розвитку економічної теорії, а саме – у розкритті закономірностей прояву корисності і формування ринкового попиту. Використовуються вони і для аналізу динаміки і оптимізації економічних процесів ринкової економіки, для математичного моделювання, при прийнятті економічних рішень, пов'язаних з альтернативним вибором між можливими варіантами.

Близькою за суттю до теорії граничної корисності є теорія попиту і пропозиції. Тим часом вона не враховує той факт, що самі попит і пропозиція залежать від цін товарів що є дуже важливим для ефективного функціонування територіальної громади.

Найбільший вплив на сучасні економічні теорії має неокласична теорія англійського економіста кінця XIX початку XX ст. А. Маршалла. Вона поєднує теорію витрат виробництва, граничної корисності, попиту і пропозиції у формуванні і русі цін. Виходячи з того, що формування ринкових цін відбувається в

результаті взаємодії попиту і пропозиції, А. Маршалл пов'язував зміни попиту з категорією граничної корисності, а пропозиції – з вирішальним в цих процесах.

Висновки. Таким чином, для активізації адміністративно-територіального реформування та підвищення ефективності діяльності добровільних територіальних об'єднань доцільним у цьому відношенні могла б бути системна публікація в Інтернеті та ЗМІ показників ефективності управління з переліком найважливіших досягнень та прорахунків за час її проведення. Публічні звіти керівників територіальних громад про виконання взятих перед виборцями зобов'язань з поясненнями наявних втрат, збитків і т.д.

Ще однією компонентою і важелем підвищення ефективності управління є організація громадського всеобучу у цій царині.

Необхідно погодитись, що в Україні на даний час у зв'язку з воєнними діями на Сході, загостренням багатьох чисельних економічних, моральних, духовних криз та ін. керівникам органів місцевого самоврядування та державного управління складно реалізувати реформаційні заходи. За своєю суттю ефективність реформування в Україні є своєрідною сукупністю стереотипів поведінки та дій, що перенесено в одному випадку з епохи командної економіки та запозиченні західного досвіду, яка складається з ділової культури та «правил гри», які у даний час потрібно адаптувати до сучасних умов Євроінтеграції.

Виходячи з вищеописаного можна зробити декілька локальних висновків, а саме:

1. Історичні факти показують, як придушення української ментальності та генетично закладеної поведінки людини, нівелювання особистості та індивідуальності, багаторічно сформованих суспільних традицій, релігійних вірувань в угоду колективному, здатне зруйнувати сім'ю, родину і як результат економіку країни і привести до її краху чи розвалу. В силу згаданих обставин, на цьому етапі, доцільно сформувати державницьку ідеологію та посилити серед населення роз'яснювальну роботу про мету, завдання та суть адміністративно-територіальної реформи покликання добровільних територіальних об'єднань.

2. Необґрунтовані порівняння усього радянського, як найкращого із західним – «буржуазним», не знайшло підтвердження а ні в умах, а ні в серцях суспільства. А репресії, тотальний обман і навіювання страху, призводили до того, що розвал радянської системи господарювання («імперії зла») був лише питанням часу. Рано чи пізно рабам набридає боятися і вони повстають, а імперії відходять в небуття.

3. Безперечним фактом є те, що за всю історію існування людства «Радянська імперія» була найбільш підступною та жорстокою до власного народу в досягненні своїх експериментальних цілей. Жодна держава у світі не знищила стільки розумних і креативних своїх громадян, (масштабний терор власного народу його т. з. вождями Леніним – Сталіним ін.). Вільні люди, як правило не хочуть захищати такий рабський спосіб життя, на відміну від західного, який критикувався радянською владою і вважався аморальним. Спосіб життя, у центрі якого знаходиться людина, зі своїми перевагами і недоліками, мріями, повагою і толерантністю. Такий підхід, в еволюційному розвитку, завжди отримує перемогу.

4. Важливим прорахунком влади в часи незалежності є відсутність проведення реституції. Станом на 2020 рік немає жодних юридичних механізмів і законодавства. Проте розроблена юридично-нормативна база і механізми децентралізації влади. Необхідність її проведення необхідне, що наблизить нас до Європейських норм і максимально віддалить від «радянщини».

5. Означені пропозиції повинні знайти відображення в основних положеннях адміністративно-територіальної реформи та в роботі безпосередньо об'єднань і добровільних територіальних громад.

Література

1. Чернишова А. О., Немченко Т. А. Деякі аспекти корпоративної культури організації. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. Кіровоград: КНТУ, 2010. Вип. 17. С. 328 – 330.
2. Поліщук Н.С. Вплив моральних цінностей та особистих потреб на формування корпоративної культури державних службовців. URL: http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/tppd/2008-3/R_3/08pnskds.pdf.
3. Семененко В.М., Пищенко О.А. Корпоративна культура як елемент управління підприємством і її формування. Економіка: реалії часу. 2012. № 3–4 (4–5). С. 73–77.
4. Тарасова О. В. Корпоративна культура як інструмент ефективного менеджменту підприємства. Економіка харчової промисловості. 2013. № 3(19). С. 28–32.
5. Апостолок О. З. Корпоративна культура як інструмент ефективного менеджменту підприємства в підвищенні його конкурентоспроможності. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. № 2. С. 68–73.
6. Бала О. І., Мукан О. В., Бала Р. Д. Принципи корпоративної культури підприємств: сутність та види. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2010. № 682. С. 11–15.
7. Дмитренко М. Й. Методологічні засади дослідження корпоративної культури у соціально-філософському знанні. Гуманітарний часопис. 2011. № 1. С. 37–44.
8. Зеліч В. В. Роль та місце корпоративної культури та її вплив на розвиток підприємства. ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій»: електронний науково-практичний журнал. 2017. № 6. С. 21 – 25.
9. Козлов В. В. Корпоративна культура. М.: Альфа- прес, 2009. 422 с.
10. Безсмертний Р. Проблеми реформування адміністративно-територіального устрою. Проблеми реформування публічної влади: зб. матеріалів та док. / заг. ред. Р. П. Безсмертного; наук. ред. М. Пухтинський. К.: Атіка, 2009. С. 141 – 152.
11. Климентій Федевич. Реституція награбованого комуністами і нацистами. 5 лютого 2019 року. URL: https://zaxid.net/restitutsiya_nagrabovanogo_komunistami_i_natsistami_n1475068
12. Паріря О. Гендер по-радянськи: навантаження жінки в СРСР звужувало коло обов'язків чоловіка. URL: <https://tyzhden.ua/History/44370>

13. Саханенко С. С. Територіальна організація влади в Україні. Х.: Магістр, 2004. 136
14. Смольницька М. Жінка в радянському суспільстві: офіційний образ і реальна практика. Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика, 2011. Вип. 16. С. 162-174.
15. Стулень М. Г., Пересоляк В. Ю., Радомський С. С. Аналіз європейського досвіду адміністративно-територіального реформування. Збалансоване природокористування. 2018. Вип. 2. С. 22 – 28.
16. Топішко І. І. Роздержавлення і приватизація: до балансу очікувань та сподівань і результатів та реальності. Фінансова система України. Наукові записки. Серія “Економіка”. 2010. Вип. 14. С. 528 – 542.
17. Яшуба В. Г., Яцюк В. А., Матвійшин О. Я. [та ін.]. Адміністративно-територіальний устрій України: шляхи реформування : монографія. К. : Геопринт, 2007. 365 с.
18. Яцюк В. А., Матвійшин О. Я., Новик В. П. [та ін.]. Реформа для людини : зб. матеріалів. К.: Геопринт, 2005. 239 с.
19. Олуйко В. Центром адміністративно-територіальної реформи має бути ... людина. Голос України. 23 квітня 2005. URL: <http://www.golos.com.ua/article/224911>
20. Андрій Кривцун. «Гаранти залежності: який внесок в суверенітет України зробив кожен з її президентів.» Коментарі Comments.ua. 24.08.2020. URL: <https://politics.comments.ua/ua/article/president/garanti-zalezhnosti-yakiy-vnesok-v-suverenitet-ukraini-vnis-kozhen-z-ii-prezidentiv-658635.html>
21. Положення про порядок вирішення питань адміністративно- територіального устрою Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12 берез. 1981 р. Територіальна організація влади в Україні : статус і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / за заг. ред. А. П. Зайця. К. : Ін-Юре, 2002. С. 285 – 289.
22. Територіальна організація влади в Україні : статус і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / за заг. ред. А. П. Зайця. К.: Ін Юре, 2002. 928 с.
23. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство». Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3312-12#Text>
24. Мочерний С. В., Довбенко М. В. Економічна теорія. Київ: Академія. 2004. 856 с. URL: https://pidru4niki.com/ekonomika/prichini_rozderzhavleniya_privatizatsiyi_osnovni_modeli
25. Андрушків, Б., Гагалюк, О., Кирич, Н., Погайдак, О. Культурні компоненти в сфері управління як засіб попередження вульгаризму у взаємовідносинах та поширення фейків в ЗМІ або важелі посилення економічної безпеки в державі. Вісник економічної науки України. 2019. № 2 (37). С. 214 – 222.
26. Lethal Politics: Soviet Genocide and Mass Murder Since 1917, By R.J. Rummel, New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers, 1990
27. Solzhenitsyn, Aleksandr I. THE GULAG ARCHIPELAGO 1918—1956: AN EXPERIMENT IN LITERARY INVESTIGATION III—IV. Translated by Thomas P. Whitney. New York: Harper & Row, 1975a, p. 10.
28. Советские «стиралки». URL: <https://back-in-ussr.com/2014/10/sovetskie-stiralki.html>
29. Новаковський Л., Новаковська І. Формування об'єднаних територіальних громад і проблеми їх землевпорядкування. Економіст. 2018. № 8. С. 11–16.
30. Андрушків Б. М., Мельник Г. Х. [та ін.]. Стратегія розвитку адміністративного району матеріалів. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017. 456 с.

References

1. Chernyshova A. O., Nemchenko T. A. (2010) Deiaki aspekty korporativnoi kultury orhanizatsii. [Some Aspects of Corporate Culture of the Organization.] Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky: zb. nauk. pr. Kirovohrad : KNTU. Vol. 17. P. 328–330.
2. Polishchuk N.S. Vplyv moralnykh tsinnostei ta osobystykh potreb na formuvannya korporativnoi kultury derzhavnykh sluzhbovtstv. [The influence of moral values and personal needs on the formation of corporate culture of civil servants.] URL: http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/tppd/2008-3/R_3/08pnskds.pdf.
3. Semenenko V.M., Pyshnenko O.A. (2012) Korporativna kultura yak element upravlinnia pidpriemstvom i yii formuvannya. Ekonomika: realii chasu. [Corporate culture as an element of enterprise management and its formation.] no 3–4 (4–5). P. 73–77.
4. Tarasova O. V. (2013) Korporativna kultura yak instrument efektyvnoho menedzhmentu pidpriemstva. [Corporate culture as an instrument of effective enterprise management.] Ekonomika kharchovoi promyslovosti. no 3(19). P. 28–32.
5. Apostoliuk O. Z. (2016) Korporativna kultura yak instrument efektyvnoho menedzhmentu pidpriemstva v pidvyshchenni yoho konkurentospromozhnosti. [Corporate culture as an instrument of effective management of an enterprise in increasing its competitiveness.] Ekonomichni chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. no 2. P. 68–73.
6. Bala O. I., Mukan O. V., Bala R. D. (2010) Prynysy korporativnoi kultury pidpriemstv: sutnist ta vydy. [Principles of corporate culture of enterprises: essence and types.] Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Menedzhment ta pidpriemstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. no 682. P. 11–15.
7. Dmytrenko M. Y. (2011) Metodolohichni zasady doslidzhennia korporativnoi kultury u sotsialno-filosofskomu znanni. [Methodological foundations of the study of corporate culture in socio-philosophical knowledge.] Humanitarni chasopys. no 1. P. 37–44.
8. Zelich V. V. (2017) Rol ta mistse korporativnoi kultury ta yii vplyv na rozvytok pidpriemstva. [The role and place of corporate culture and its impact on enterprise development.] PU «Prychornomorskyi naukovy-doslidnyi instytut ekonomiky ta innovatsii»: elektronnyi naukovy-praktychnyi zhurnal. no 6. P. 21–25.
9. Kozlov V. V. (2009) Korporativna kultura. [Corporate culture.] M.: Alfa- pres, 422 p.
10. Bezsmerntnyi R. (2009) Problemy reformuvannya administrativno-terytorialnoho ustroiu. Problemy reformuvannya publichnoi vlady [Problems of reforming the administrative-territorial system. Problems of public authority reform]: zb. materialiv ta dok. / zah. red. R. P. Bezsmerntnoho ; nauk. red. M. Pukhtynskyi. K. : Atika, P. 141 – 152.
11. Klymentii Fedevych. Restytutsiia nahrabovanoho komunistamy i natsystamy. 5 liutoho 2019 roku. [Restitution of looted communists and Nazis. February 5, 2019.] URL: https://zaxid.net/restitutsiya_nagrabovanogo_komunistami_i_natsistami_n1475068
12. Pahiria O. Hender po-radiansky: navantazhennia zhinky v SRSR zvuzhuvalo kolo oboviazkiv cholovika. [Gender in Soviet terms: a woman's workload in the USSR narrowed the man's responsibilities] URL: <https://tyzhden.ua/History/44370>
13. Sakhanenko S. Ye. (2004) Terytorialna orhanizatsiia vlady v Ukraini. [Territorial organization of power in Ukraine] Kh.: Mahistr, 136 p.
14. Smolnitska M. (2011) Zhinka v radianskomu suspilstvi: ofitsiinyi obraz i realna praktyka. [Woman in Soviet society: official image and real practice] Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka, Vyp. 16. P. 162-174.
15. Stupen M. H., Peresoliak V. Yu., Radomskyi S. S. (2018) Analiz yevropeiskoho dosvidu administrativno-terytorialnoho reformuvannya. [Analysis of the European experience of administrative-territorial reform.] Zbalansovane pryrodokorystuvannya. Vyp. 2. P. 22 – 28.
16. Topishko I. I. (2010) Rozderzhavleniia i pryvatyzatsiia: do balansu ochikuvan ta spovidan i rezultativ ta realnosti. [Privatization and privatization: to the balance of expectations and expectations and results and reality.] Finansova sistema Ukrainy. Naukovi zapysky. Seriia “Ekonomika”. Vyp. 14. P. 528 – 542.

17. Yatsuba V. H., Yatsiuk V. A., Matviishyn O. Ya. & oth. (2007) Administratyvno-terytorialnyi ustroi Ukrainy: shliakhy reformuvannya [Administrative-territorial structure of Ukraine: ways of reforming]: monohrafiia. K. : Heoprynt, 365 p.
18. Yatsiuk V. A., Matviishyn O. Ya., Novyk V. P. & oth. (2005) Reforma dlia liudyny [Reform for man]: zb. materialiv. K.: Heoprynt, 239 p.
19. Oluiiko V. Tsentrom administratyvno-terytorialnoi reformy maie buty ... liudyna. [The center of administrative-territorial reform should be... man] Holos Ukrainy. 23 kvitnia 2005 URL: <http://www.golos.com.ua/article/224911>
20. Andrii Kryvtsun. «Haranty zalezhnosti: yakyi vnesok v suverenitet Ukrainy zrobyv kozhen z yii prezidentiv. ["Guarantees of dependence: what contribution to the sovereignty of Ukraine has made each of its presidents."] Komentari Comments.ua. 24.08.2020. URL: <https://politics.comments.ua/ua/article/president/garanti-zalezhnosti-yakiy-vnesok-v-suverenitet-ukraini-vnis-kozhen-z-ii-prezidentiv-658635.html>
21. Zaiets A. P. (2002) Polozhennia pro poriadok vyreshennia pytan administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainiskoi RSR: Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR vid 12 berez. 1981 r. Terytorialna orhanizatsiia vlady v Ukraini : status i povnovazhennia mistsevykh orhaniv vykonavchoi vlady ta orhaniv mistsevoho samovriaduvannya [Territorial organization of power in Ukraine: status and powers of local executive bodies and local self-government bodies]. K. : In-Yure, P. 285 – 289.
22. Zaiets A. P. (2002) Terytorialna orhanizatsiia vlady v Ukraini: status i povnovazhennia mistsevykh orhaniv vykonavchoi vlady ta orhaniv mistsevoho samovriaduvannya [Territorial organization of power in Ukraine: status and powers of local executive bodies and local self-government bodies] K.: In Yure, 928 p.
23. Zakon Ukrainy «Pro selianske (fermerske) hospodarstvo». ["On the peasant (farmer) economy"] Verkhovna rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3312-12#Text>
24. Mochernyi S. V., Dovbenko M. V. (2004) Ekonomichna teoriia. [Economic theory] Kyiv: Akademiia. 856 p. URL: https://pidru4niki.com/ekonomika/prichini_rozderzhavlennya_privatizatsiyi_osnovni_modeli
25. Andrushkiv, B., Hahaliuk, O., Kyrych, N., & Pohaidak, O. (2019) Kultosvitnia komponenta v sferi upravlinnia yak zasib poperedzhennia vulharyzmu u vzaiemovidnosynakh ta poshyrennia feikiv v ZMI abo vazheli posylennia ekonomichnoi bezpeky v derzhavi. [Cult world component in the field of governance as a means of preventing vulgarism in relationships and the spread of fakes in the media or levers to strengthen economic security in the country.] Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy. no 2 (37). P. 214 – 222.
26. Rummel R.J., (1990) Lethal Politics: Soviet Genocide and Mass Murder Since 1917 New Brunswick, N.J.
27. Solzhenitsyn, Aleksandr (1975) I. THE GULAG ARCHIPELAGO 1918—1956: AN EXPERIMENT IN LITERARY INVESTIGATION III—IV. Translated by Thomas P. Whitney. New York: Harper & Row, p. 10.
28. Sovetskye «styralky». [Soviet "washing machines"] URL: <https://back-in-ussr.com/2014/10/sovetskie-stiralki.html>
29. Novakovskiy L., Novakovska I. (2018) Formuvannya obiednanykh terytorialnykh hromad i problemy yikh zemlevporiadkuvannya. [Formation of united territorial communities and problems of their land management] Ekonomist. no 8. P. 11–16.
30. Andrushkiv B. M., Melnyk H. Kh. & oth. (2017) Stratehiia rozvytku administratyvnoho raionu materialiv. [Strategy for the development of the administrative district of materials.] Ternopil: FOP Palianytsia V.A., 456 p.

Надійшла / Paper received: 16.03.2020

Надрукована / Paper Printed : 04.06.2020